
Rok bez Jana Sokola: vzpomínky a svědectví kolegů a přátel z FHS

U příležitosti prvního výročí úmrtí Jana Sokola , spoluzakladatele a prvního děkana Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy , publikujeme vzpomínky a svědectví jeho nejbližších kolegů a přátel z fakulty, v nichž reflektují, jaké ideje, přesvědčení a hodnoty jim profesor Sokol zanechal, v čem byl pro ně vzorem a čemu je naučil.

Příspěvky jsou seřazeny dle data zaslání.

Ladislav Benyovszky

Jana Jeníčková

Marie Kratochvílová

Ivan Rynda

Eliška Pincová

Zdeněk Pinc

Mirjam Moravcová

Josef Fulka

Martin Vrabec

Iva Holmerová

Lily Císařovská

Marek Skovajsa

Josef Kružík

Ondřej Skripnik

Jiří Tourek

Marie Pětová

Jaromír Murgaš

Kontaktní osoba: Kateřina Tourková

Pozvánky

16. 2. 2022, 15:30: Pouť k místu posledního odpočinku Jana Sokola

21. 2. 2022, 17:00: Slavnostní setkání na prahu nového semestru u auly Jana Sokola

Ladislav Benyovszky

Jan Sokol, který mne více než čtvrt století považoval za svého blízkého přítele a spolupracovníka, na což budu do smrti hrdý, mne naučil především tyto čtyři věci:

1. Důležitější než produkce odborníků je šíření vzdělanosti, protože žádní odborníci nikdy „nezachrán“i, ani „nespasí“i svět a jen v duchovně vzdělané svobodné společnosti mohou vyrůst, nezapadnout a kultivovat se – i odborné – talenty.

2. Učil mne, že vzdělání je výchova k lidskosti a to znamená – ke svobodě. Totiž proto, že slovo „svoboda“ neoznačuje svévoli jiných respektující nebo nerespektující svévoli mou vlastní, nýbrž všude na Zemi v milionech dílčích i celkovějších svých forem pozorovatelný fakt jiného než zvířecího *způsobu bytí člověka na zemi*. Až svoboda je lidským životem.

3. Učil mne, že když jako univerzitní učitelé – „členové svobodného společenství studentů a učitelů“, jak rád říkal – nebudeme celými svými životy stát za tím, co učíme, je to bezcenné, že máme překonávat svůj strach a nikdy „nesundat kalhoty daleko před brodem“.

4. Učil mne, že důležitější a cennější než na někoho vzpomínat, je být pamětliv toho, čemu věnoval celý svůj život.

Ladislav Benyovszky

11. ledna 2022

Jana Jeníčková

Slyšela jsem krásné metaforické přirovnávání myšlení některých našich filosofů (Zdeněk Pinc, Zdeněk Kratochvíl, Zdeněk Neubauer...) k zelenině. Přirovnávali je např. k brokolici, květáku, růžičkové kapustě... v tom smyslu, jakoby se myšlenky každého filosofa buď větvily a kudnatily, nebo utvářely samostatné kuličky jako u kapusty. Myšlení prof. Jana Sokola bylo přirovnáno k pórků. A to se mi strašně líbilo a považuji to za nanejvýše výstižné. Prof. Jan Sokol skvělým, originálním způsobem dokázal vysvětlit svým posluchačům sevřeným a uceleným způsobem, tak jako je utvářen pórek = pevně utažené smyčky myšlenek nedovolující vybočení kamkoli, směřující od podstaty, kořene až po špičku věci tak, jak je viděl a vnímal, a zejména tak, aby byly srozumitelné. Dokázal vystihnout to podstatné a balastem se nezabýval. Schopnost učitele předat vědomosti není vůbec samozřejmostí, nelze se to naučit, je to dar. Prof. Jan Sokol tento dar měl a je mi ctí, že jsem mohla alespoň část předaných myšlenek z jeho přednášek či seminářů vstřebat a díky jeho srozumitelnému podání i porozumět.

Jana Jeníčková

11. ledna 2022

Marie Kratochvílová

Jan Sokol mě naučil dívat se na svět s otevřeností, být přející k druhým, nezávidět a hledět, kde můžu prospět. Naučil mě taky, že vzdělávat a učit se může člověk i v pokročilém věku, jen to chce víc sebezapření a důvěry ve smysl toho, co dělám. Naučil mě, že je možné, aby spolu mluvili lidi různých vyznání, náboženství a církví, ale taky to, že se můžu spolehnout na ukotvení, kterému my křesťané říkáme Bůh. Naučil mě, že se složité věci dají vyjádřit jednoduše – ale to stejně nejlíp uměl on. Že je dobré na věci pohlížet z různých stran a žádný pohled hned nezavrhnout.

Byl přítelem mým i mého muže ještě před rokem 1989 a v mnohých životních situacích dobrým rádcem a pomocníkem. Sám vlídný a tolerantní, nepovyšovaný a empatický ovlivnil mnohé své žáky, ke kterým se hlásím. Moc mi chybí.

Marie Kratochvílová

12. ledna 2022

Ivan Rynda

Člověk si bere od druhých nejen z řeči nebo textů. Zdrojem je i jednání, chování, styl...

1. Po vstupu do budovy VÚMSu (Výzkumný ústav matematických strojů) si Jan Sokol bral už u vrátnice sjetiny (výstupy vlastní včerejší práce zpracované na počítači). Než si zapálil první cigaretu – no, někdy až potom..., ale zpravidla ještě před tím, než dosedl na židli v kanceláři, už v nich listoval a zadržoval... Naučení: nepřesvědčuj okolí, že pracuješ dobře; *pracuj* (dobře). Okolí si všimne! Jednou...

2. Přirozená autorita. Někteří lidé mají ve zvyku po vstupu do místnosti jednoho – dva přítomné pozurážet, aby si vymezili postavení. Honzovi stačilo promluvit nenapodobitelným kontemplativním způsobem, a místnost ztichla. Třeba i ve Federálním shromáždění.

3. Řídit se odvrácenou stranou měsíce. Na problém je nutné pohlédnout i z druhé strany, shora, *zdola*. A poté každý pohled dekomponovat. Přemýšlím už mnoho let v mnohaúrovňových seznamech.

Ivan Rynda
25. ledna 2022

Eliška Pincová

Jak si na Jana pamatují, byla pro mne na něm nejhezčí a nejsympatičtější jeho čistá nepředpojatost, nepredsudečnost. Byl člověkem nemytickým, naopak byl přísně racionálním. Nepotřeboval ke spokojenosti mytologické uklidnění, ani žádné úniky v prožitcích, vášních a vzrušení, ale uspokojovala ho síla racionality. Byl vlastně apollinský typ, třebaže měl radosti života rád a nebránil se jim. Uspokojovalo ho hledání a nalézání toho, co je důkazem, že tento (náš i jeho) svět je dobrý, a že jak tento svět je, je logické a v zásadě takové, jak má být, tedy dobré. Pro záchranu světa nepotřeboval revoluční změny, stačila mu tahle víra, že svět je dobrý, a že stačí ho takový udržovat, k čemuž byl vždy a celoživotně připraven a pro udržování světa dobrého udělal hodně. Taky ale věděl, že svět není vždy tak dobrý, jak by měl být. Jeho myšlení ale nepočítalo s existencí zla, proto hledal svou cestu a měl vlastní teodiceu. To, co se jeví jako zlé, není principiálním zlem, není to mocnost, která se probourala do panství dobra, ovládla ho a přemohla, ale pouze se jeví jako zlo tam, kde obrana dobra není dost silná, tedy tam, kde dobro není dost bráněno, kde okolnosti dost dobré na to, aby zlu odolalo. V knize Člověk a náboženství si dal práci s rozlišením typů zla. Výsledkem toho je, že se vlastně musíme bát pouze zla, za které může člověk sám. Jan říká, že jsou jevy, které můžou jako zlo vypadat (nemoci, bída, trápení, živelné katastrofy, smrt), ale ty patří do řádu světa, jejich podstata není ve zlu, jen jejich dopad na naše životy bývá nepříjemný a nepřijatelný. Když prozkoumáme další jevy, které vypadají jako zlo a jejichž dopad na naše životy není příjemný, zjistíme, že nejčastěji vycházejí z lidských duší, ze slabostí, zlé vůle, hlouposti atd. Tedy zlo máme v našich rukách, a tedy máme vlastně i možnost zlu předejít. Stačí k tomu člověčí dobrá vůle. Zlo tedy není mocností, s níž nejde měřit síly, neboť ona má navrch. Je to naopak, lze ho přemáhat, odolávat mu tím, když slabost, zlost a hloupost převrátíme v sílu dobra a třeba i lásky. Jan byl dost moudrý a dobrý, takže celým svým bytím tvrdost a neprůchodnost zla převracel v schůdnost dobra. Měl vliv na to, že jsme se od něj učili hledat východiska, aby to zase bylo dobré.

Eliška Pincová
29. ledna 2022

Zdeněk Pinc

Od Jana Sokola jsem se naučil víc, než bych zde byl schopen vyjmenovat. Proto se soustředím jenom na tři záležitosti, protože mně dnes připadají jako zvlášť aktuální. První z nich je skutečnost, že Jan Sokol nepřeceňoval význam porážek, neúspěchů. Po každém z nich se snažil uvažovat a konat nadále, ne jako by se nic nestalo, ale protože věřil, že to za žádných okolností nemůžeme zabalit. Nebyl zkrátka defetista. Dokonce bych řekl, že byl bytostný optimista. Já naproti tomu jsem byl v první polovině svého života zarytý pesimista, tedy člověk, který se nechá okolnostmi otrávit. To mi ale nebránilo, abych žil a konal dále tak nějak na truc, ze vzdoru s uklidňující představou, že když už to nepůjde dál, mohu své trápení ukončit. Jan Sokol byl pro mne jedním z důvodů, proč jsem toto své přesvědčení opustil, chcete-li, překonal. Nepochybně to souviselo i s tím, že po roce 1989 se náš život změnil zásadně, a to tak, že se splnilo to, v co jsme nikdy předtím ani nedoufali. Na tento zásadní zvrat se dnes často zapomíná, a ti později narození už ani nevěří, že se něco takového událo. A tak jsem od Jana Sokola převzal jeho víru. On říkával, že věřil s Theilardem de Chardin. To v mé interpretaci znamená, že věřil v to, že stvoření je bytostně dobré, že život a náš svět nevznikl náhodou, nýbrž jeho zdrojem je nějaký záměr, který je taktéž dobrý. Sokol říkával, že úkolem člověka je postarat se o záležitosti svého života a nespolehat na Boží pomoc v těch záležitostech, které můžeme řešit sami. Dožadovat se Boží pomoci v běžných věcech je v tomto smyslu hříšné. V souvislosti se smyslem stvoření je pouze naděje, která spočívá v tom, že v záležitostech, jejichž řešení není v lidských silách, nás Bůh nenechá na holičkách. Taková víra poukazuje na to, že evoluce není náhodná, ale směřuje k nějakému bodu. Theilard mu říkal bod Omega, v němž bude biosféra dovršena a evoluce bude pokračovat v kvalitativně vyšší úrovni zvané noosféra. Kdyby nebylo této víry, pak by se ta věc, kterou jsme si před cca 30 lety vzali na svědomí, nikdy nemohla podařit, vlastně by se už dávno kvůli různým překážkám rozpadla.

Ta druhá věc, která s první souvisí, je, že jsem od Jana Sokola převzal jeho řešení obecně známé skutečnosti, že produktivita většiny lidských institucí, nebo firem je založena na tom, že cca 80 % jejich přínosu je výsledkem činnosti cca 20 % pracovníků, které tyto instituce zaměstnávají. Ze Sokolova pojetí tak ale nevyplývá, že pokud těchto 20 % tahounů nedostává cca 80 % výnosů, ale mnohem méně, je to nespravedlivé a je to potřeba změnit. Za komunistů to bylo ještě patrnější než dnes, protože odměňování za práci bylo téměř zcela nivelizované. Sokol dobře věděl, že pokud se pokusíme nivelizaci odstranit, může to mít ještě negativnější důsledky než ona zřejmě nespravedlivá nivelizace. Proto říkával, že je potřeba, aby ti, kdo instituce táhnou, to nedělali pro peníze, ale pro to, že to pokládají za správné. Říkával, že my učitelé máme to neobyčejnou výsadu, že můžeme dělat, co nás baví, a ještě nás za to platí. To, jestli dobře nebo špatně, nehraje podstatnou roli. V náboženském slova smyslu se cítí být ke své práci povoláni. Max Weber má pro to německý výraz Beruf. Rozlišujeme tedy povolání a zaměstnání. Žádná instituce se nemůže obejít bez lidí, kteří jsou v ní pouze zaměstnání, tj. pracují do výše svého platu. Ale pro velkou část institucí platí, že téměř postrádají ty, kteří se cítí být ke své činnosti povoláni. Takové instituce jsou charakteristické tím, že v nich lidé přestávají pracovat, a pouze chodí do práce. Pro dobré instituce je nezbytnou podmínkou, aby se co největší procento lidí v nich působících cítili jako povolání, a to bez ohledu na to, jaký tzv. objektivní výkon ve skutečnosti podávají. JS strávil několik desetiletí svého života ve Výzkumném ústavu matematických strojů, kde takového klima existovalo. Proto zastával přesvědčení, že v dobré instituci není rozumné lidi do práce nutit. Ti, kdo se spíše vezou, nejsou na obtíž, dokud si nedělají přehnané představy o výši své odměny a vlivu. Něco takového jsme od počátku zaváděli v dnes už neexistujícím Institutu Základů vzdělanosti (IZV UK). Snad by stálo za úvahu zamyslet se nad tím, co z této atmosféry přežvalo.

A ta třetí věc je loajalita. Dnes bychom spíše řekli kolegiální, ale to je v Sokolově smyslu příliš úzké. Loajální je člověk ve své rodině, vůči přátelům, kolegům, vůči své instituci, vůči sousedům, národu, a dokonce je třeba být loajální i vůči lidstvu. Loajalita neznamená souhlas, ale věrnost. Předpokladem smysluplného života je věrnost. Zejména důležité je to ve chvílích, kdy cítíme, že s tím, k čemu máme být loajální, nesouhlasíme, protože pak není tak důležité prosadit své stanovisko, jako zůstat věrni tomu, co nás spojuje, či spojovat má.

Zdeněk Pinc
1. února 2022

Mirjam Moravcová

Co mě profesor Jan Sokol naučil? Naučil mne, že nesouhlas s názorem druhého lze vyjádřit laskavým neurážejícím způsobem, že vlídnost je základem úspěšné společenské komunikace, že i nepříjemná rozhodnutí lze sdělit tak, aby nebolela, že vstřícný přístup k druhému je devizou, která se ve výsledku vyplatí. Z mnoha „ponaučení“ zmiňuji ta, která mě oslovila nejvíce.

Mirjam Moravcová
2. února 2022

Josef Fulka

Jan Sokol mě naučil... no, spontánně se mi vybavují tři věci, ačkoli by toho samozřejmě bylo mnohem víc. Psal se rok 1995, já byl na své první konferenci v Paříži a prof. Sokol mě vytáhl na procházku a podrobně mi vysvětloval, jak se vyrábějí takové ty ornamentální dřevěné dveře na pařížských domech. Moc si z toho výkladu nepamatuju, protože jsem byl hrozně nervózní ze svého referátu, který jsem měl mít den nato, navíc ještě v té své tehdy dost upatlané francouzštině, ale hrozně na mě zapůsobily, asi jako na každého, ty jeho disperzní všeznalosti. Kdykoli se od té doby ocitnu v Paříži, vždycky když jdu kolem nějakých těch dveří, si na něj vzpomenu.

Co mi na Janu Sokolovi imponovalo nesmírně, a teď zcela bez ironie, byly jeho občasné hysterické záchvaty. Ve chvíli, když se opravdu našel, byl *fenomenální*; viděl jsem lidi, jak se krčili v koutě, zelení jako slívy. Tohle jsem se od něho popravdě řečeno nenaučil a zůstává v této věci mým nedostižným vzorem, protože když já se pokusím někoho seřvat, vypadám velmi směšně. To člověk buď má, nebo nemá.

Ale jedna věc se na mém životě opravdu podepsala. Jednou prohlásil, nevím už při jaké příležitosti, nějaké jeho narozeniny snad, že jedině ospravedlnění existence člověka, který dělá filosofii, je to, že učí. To je podle mě pravda, a když jsem se jednou musel rozhodnout, jestli budu na plný úvazek na Akademii věd nebo na FHS, tak jsem se rozhodl pro FHS právě proto: když člověk jenom bádá a píše, hrozí mu zblbnutí a navíc, jistý pocit zbytečnosti tam jakoby je, alespoň pro mne. Snad to nebude znít moc narcistně, ale myslím, že mě měl docela rád. Velmi si toho považuju.

Josef Fulka
3. února 2022

Martin Vrabec

Jan Sokol mě naučil, jak věci řešit v klidu a s rozvahou a že problém, který působí obrovsky a naléhavě, často bývá jen bouří ve sklenici vody.

Martin Vrabec
4. února 2022

Iva Holmerová

Jan Sokol mě naučil... Asi bych měla spíš napsat nebo říci, že od Jana Sokola jsem se mohla něčemu naučit – ale nejsem si zcela jistá, zda se mi to podařilo. Možnost se s Janem Sokolem pravidelně setkávat na naší fakultě považuju za jeden z darů posledních let. Těšila jsem se na setkání s ním, na jeho názory, věcné, výstižné a mnohdy i vtipné poznámky, kterými však nikdy nikoho neurážel. Byl pro mě vzorem vstřícnosti, skromnosti, moudrosti a laskavosti. To se ale nevyklučuje se smyslem pro humor, který si stále zachovával. Vážila jsem si ho.

Ráda na něj vzpomínám a myslím si, že tu je vlastně stále s námi. Mnohdy se přistihnu, když něčemu nerozumím, nevím si rady či mi to například ve veřejném prostoru připadá absurdní, že se na to ptám v duchu právě Jana Sokola, co by na to asi řekl právě on..

Iva Holmerová
6. února 2022

Lily Císařovská

Jan Sokol mě naučil, že i velmi složité a jemné věci lze sdělovat jasně, přesně a zároveň srozumitelně, aniž bychom zjednodušovali. Toto umění ovládal mistrně – jeho slova vycházela z pokory, jež ani u vzdělanců nebývá samozřejmá, z poctivého myšlení a kázně. Jan Sokol mě naučil, že slova mají váhu, že nepotřebují žádnou okázalost. Díky Janu Sokolovi ostře vnímám, zda slova kolem mě otevírají a sdílejí, nebo naopak plodí chaos, zatemňují a rozbíjejí.

Když nebyl v roce 2003 jen těsným rozdílem hlasů zvolen prezidentem této země, ztratili jsme na dlouhou dobu obrovskou příležitost mít stále na očích vzor skromného člověka, jehož přirozená autorita pramení ze slušnosti a vzdělanosti. Obávám se, že tyto vlastnosti jsou stále vzácnější.

Jan Sokol by si nejspíš moc nevšímal toho, co říkáme o něm, spíš by ho asi zajímalo, zda je živé to, co nám předával. Proto dovolte, abych ocitovala těch pár slov, která nám řekl tenkrát na Marjance.

„Přemýšlel jsem, co je to nejvíc naléhavé, co bych vám rád sdělil, a dospěl jsem k následujícímu.

Většina z nás si dnes nežije špatně, a přece bychom mohli být o hodně spokojenější, úspěšnější a třeba i šťastnější, nebýt toho nešťastného klimatu stálého podezírání, hubování, stěžování a zlobení. Často nemá žádný skutečný předmět a dopadá na téměř cokoli: nikomu se nedá věřit, všichni lžou a kradou. Všechno je špatně a jde to od deseti k pěti.

To vůbec neznamená, že bychom neměli kritizovat, jenže nadávání není kritika.

Společenskou „blbou náladou“, kterou sami trochu perverzně udržujeme a šíříme kolem sebe, si ale nejen vzájemně kazíme a otravujeme své životy, ale můžeme případně i ohrozit naši svobodu. Političtí demagogové, domácí i zahraniční, už na tom dlouho pracují.

Je přítom v silách každého z nás jako občanů a vzdělaných lidí, abychom se tomu postavili účinně na odpor. Napadají mě tři kroky, od nejsnazšího k nejobtížnějšímu.

1. Nenechat si svůj vnitřní a duševní život příliš zamořit mediálními tématy, mediálním viděním světa. Stručně řečeno, dívat se víc z okna než na televizní zprávy.

2. Vzдорovat tendencím rozmazleného dítěte, které všechno, co má, považuje za samozřejmost, ale chce víc a víc, a je tedy stále frustrováno tím, co ještě nemá.

3. Snažit se naopak vidět, co všechno mám, umím a mohu. Až si toho všimnu, hned také uvidím, že to nejdůležitější a nejcennější – třeba život, Země a Slunce, chvíle štěstí, lásku, přátelství nebo děti – jsem si nevydobil, ani nekoupil, ale dostal, většinou dokonce zadarmo. A jakmile si připustím, že jsem je nedostal jen pro sebe, dostává můj život pevný smysl i orientaci a nemůže propadat blbým náladám.“

(Na naše naléhání nám pan profesor svůj krátký proslov dodatečně zapsal. Citováno z jeho e-mailu z 23. 4. 2016).

Lily Císařovská
7. února 2022

Marek Skovajsa

Jan Sokol mě naučil mnoha věcem, ale ty nejdůležitější, kterých jsem si na něm vážil nejvíce, jsem se nenaučil vůbec nebo jen velmi špatně. Za to však Sokol nemůže. Otázka by spíš měla znít, co jsem se od Sokola mohl naučit, kdybych se dobře učil. Rád se tu zmíním aspoň o jedné.

Na Janu Sokolovi mi vždy velmi imponovala jeho otevřenost světu, lidem, novému poznání, novým rozhodnutím, a to třeba i tehdy, když byly těžké, nepříjemné nebo zneklidňující. Nepochybuji o tom, že tuto otevřenost si Sokol zachoval až do konce života. Je to vzácná věc, mnoho lidí se v určitém okamžiku jakoby zastaví, začne vše kolem sebe vnímat skrze jedno hotové schéma, nenachází ve světě žádný příslib novosti, nic, co by mohlo přinést osvobozující proměnu. Sokol se uměl na nové věci a události, ať už šlo o poslední filosofický trhák z Paříže, zázraky výpočetní techniky nebo výsledky voleb, dívat s jedinečnou kombinací snad až dětsky neovladatelné zvědavosti a rozvahy zralého člověka. Dokázal to vše ocenit, ale nic jej nevyvedlo z míry. Byl také jako málokdo schopen dělat velká rozhodnutí, kterými vytvořil něco nového, třeba rozhodnutí založit Fakultu humanitních studií.

K této vložce Sokol vlastnil i vlohu komplementární, totiž schopnost dívat se na známé a obyčejné věci, jako by byly úplně nové a bylo třeba je prozkoumat jako nečekaný vědecký nebo cestovatelský objev. Vzpomínám na fotografie, které občas posílal svým přátelům a kolegům. Byla na nich třeba rostlina, kterou při svých procházkách Prahou našel růst vedle chodníku, jindy zase zvláštní architektonický nebo řemeslný prvek, kterého si všiml na nějakém domě. Tedy věci, kolem kterých by bezmyšlenkovitě prošel každý, kdo není obdařený Sokolovou vnímavostí. Jan Sokol byl pro mě vzácným příkladem člověka, který se umí dívat světu kolem sebe a svůj údiv sdílet s ostatními.

Marek Skovajsa
7. února 2022

Josef Kružík

Pokud bych měl uvést jednu jedinou věc, kterou jsem se naučil od Jana Sokola, potom je to asi ta, že nemáme být na druhé přísnější, než sami na sebe, a to ve smyslu *Mt 7, 2 jakou měrou měříte, takovou vám bude odměřeno*. Nese to s sebou celou řadu praktických důsledků pro naši dobu, z nichž bych snad zdůraznil dva: jednak je každá, byť sublimovaná

či skrytá, forma nenávisti problém spíše můj než toho, vůči němuž nenávist chovám, a jednak je lepší, byť náročnější, snažit se budovat mosty než hloubit příkopy.

Josef Kružík
7. února 2022

Ondřej Skripnik

Jan Sokol mě naučil, že na jakémkoliv sporu jsou na vinně oba. Zejména tehdy, když jsem bytostně přesvědčen, že jsem v právu a blbec je ten druhý. Nevím, jestli jsem se to naučil, ale často si na to vzpomenu ... Situací a věcí, kdy se zastavím a přemýšlím, jak by asi zareagoval Jan Sokol, je ostatně mnoho.

Ondřej Skripnik
8. února 2022

Jiří Tourek

Když jsem jednou po přednášce jako bakalářský student ve druhém ročníku zašel za Janem Sokolem, zda bude tento rok opět fakultní výlet, který předchozí rok uspořádal, řekl mi – mazal zrovna tabuli –, že pokud nějaký udělám, pak ano. Patrně se mě chtěl zbavit. Ovšem nezbavil. Všechno jsem promyslel, připravil dvě možné destinace a objednal se k němu do děkanské kanceláře na konzultaci – výsledkem byla cesta do Kolína nad Rýnem.

Přiznávám, že takto jsem nikdy předtím neuvažoval. Jistě, nějakou zodpovědnost má člověk již od dětství a postupně jí přibývá. Ovšem přemýšlet o svém světě, jako o mém, tedy ne že mi patří, ale že za něj mám zodpovědnost, že ho musím obhospodařovat, starat se o nějaký kus v něm, rozvíjet ho a udržovat, to jsem nechápal ještě, když jsem připravoval výlet druhý a možná že i třetí. Došlo mi to zkrátka pomalu a postupně.

Dědictví – etika dědice – je velké Sokolovo téma. Náš svět, jazyk, kulturu, umění a vůbec téměř vše dědíme, získáváme, osvojujeme si od předchozích generací. Je naším úkolem to vše – každý pochopitelně to své, podle povahy i schopností – přijmout a podle možností rozvinout a předat. Takto žije kultura. Platí to i o životě. Sokol mluvil o Životě s velkým Ž, který se nese prostřednictvím jednotlivců, ale vždy je přesahuje.

Lépe díky tomu chápu křesťanský nárok, že člověk své hříbný nesmí zakopávat ale s rizikem uplatňovat, že musí být činný ve světě, mezi lidmi. Pomohlo mi to vnitřně přijmout, že víra se nemá orientovat především „zásvětně“, nýbrž na život zde a nyní a v posledku mi to pomohlo změnit životní nasměrování. Pochopil, tedy zvnitřnil, jsem to sám – jinak to stejně nejde, ale je to mé velké dědictví po Janu Sokolovi.

Jiří Tourek
9. února 2022

Marie Pětová

Spíše než o tom, co mě Jan Sokol naučil, je možná na místě mluvit o tom, co bych se od něj naučit chtěla. A je toho mnoho, tak jako je mnoho toho, za co jsem ho obdivovala a za co jsem si ho vážila. Hodně často na pana profesora vzpomínám – když zemřel, dolehlo na mne vědomí děkanské odpovědnosti za svěřené fakultní dílo více a intenzivněji. Když tu ještě byl s námi, věděla jsem, že se s ním mohu kdykoli poradit, ač jsem to nedělávala. Většinou jsem si řekla, že ho nebudu zatěžovat, a záležitost vyřešila. Teď, když už za ním přijít nemůžu, se často ptám, co by tomu asi Honza řekl a co by na mém místě udělal... Paradoxně daleko častěji než dříve si uvědomuji, co bych chtěla umět jako on.

Rozhodně nakládat s časem. Snad nikdy jsem ho neviděla ve spěchu - vyzářovala z něj vyrovnanost a klid. I přes veškerou pracovní vytíženost si dokázal udělat čas na lidi kolem sebe, ať už šlo o kolegy nebo studenty - a byl na ně laskavý. Jeho záběr byl neuvěřitelný, tedy myslím nejen jeho intelektuální rozhled, ale škálu činností, které zvládal. Neztrácel čas nařikáním, ani tím, co změnit nemůžeme, a už vůbec ne tím, co za to nestojí. Uměl rozlišovat mezi podstatným a nepodstatným – a tím druhým se nezabýval. Zdá se mi, že se dokázal odstříhnout od toho, o čem víme, že je to malicherné, že jde jen o lidskou hloupost, zlobu atd., a stejně nás to pořád vnitřně užírá a zaměstnává, a tím i okrádá o čas, který bychom měli a chtěli věnovat něčemu a někomu jinému. Právě toto Jan Sokol uměl: záležitost vyřešit, vyřídit a jít dál a už se tím nezabývat. Alespoň tak na mne působil. Byl vnitřně soustředěný a byl při tom, co dělal. Uměl být dané chvíli opravdu přítomen a nenechal si diktovat ostatními, co si jeho pozornost zaslouží. Nemyslím, že by to bylo moudrostí stáří a už vůbec ne zvládnutím nějaké „techniky“, kterou nám slibuje mentální coaching. Jan Sokol uměl vážit čas svého života, protože ho vnímal jako dar, za který máme být vděční.

Ta formulace se stala v posledku nejen esencí jeho filosofických a antropologických úvah, Jan Sokol ji propasal do svého života. Dlouho mi trvalo, než jsem přišla na to, co na něm nejvíce obdivuji a za co jsem mu nejvíce vděčná. Byl mi svědkem víry. Dlouho mi trvalo, než jsem si to uvědomila a dokázala pojmenovat, protože svědčil skromně a neokázale. Ale bylo to svědectví ryzí, které zůstává součástí mého života.

Marie Pětová
11. února 2022

Jaromír Murgaš

Jan Sokol je nastálo se mnou, ve mně. Až mám – od prvního dne té smutné zprávy před rokem – okamžitou a opravdu silnou tendenci říkat, že nezemřel, aniž bych tím chtěl popírat fakta. Nemine totiž snad žádný můj vyučovací den, aniž bych jej zmínil, aniž bych se o něj vpravdě opřel; a není vůbec žádný den, kdy bych neužíval jeho pomoci mně pro filosofování a vyučování, ale i pro můj život vůbec.

Ovlivnil mne už kdysi, když jsem o něm osobně neměl ani tušení, někdy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, během mých studií. To když jsem se dostal k jím (a V. Freiem) přeložené knize Teilharda de Chardin *Místo člověka v přírodě*; a následně k *Chuti žít* (kterou J. Sokol překládal s V. Němcem). Ty knihy mne v té době mého dospívání velmi oslovily a ovlivnily, a to zejména pro jejich (a pak moje z nich) zarámování představy člověka a také smyslu/obsahu dobra a zla. No a pak jsem díky aktivitám Jana Sokola a jiných nejen „vydechl“ při a po tzv. „sametové revoluci“, ale také se mohl v roce 1993 připojit do rozjíždějící se (úžasné) „lodí“ Institutu základů vzdělanosti UK. Bylo to a zůstalo vzácným štěstím samo o sobě, ale i zrovna tím, že jsem v té době hledal „místo smysluplného učení“, ke kterému jsem tehdy už zhruba rok směřoval od svého dosavadního, ale vlastně dokončeného bádání na poli filosofie fyziky ve Filosofickém ústavu Akademie věd.

(Určitě tu ale musím zmínit i setkání a rozhodující podíl Zdeňka Pince na tomto mém štěstí, že jsem byl přijat jako budoucí učitel na IZV). Ale pak časem ještě přišel ten zásadní vliv Sokolovy knihy *Malá filosofie člověka*, kterou vydal poprvé někdy hned po prvních letech mého působení na IZV UK i na Západočeské univerzitě v Plzni (v r. 1995?), kdy jsem hledal svoje učitelské „založení“. Proč zásadní? Protože „dokončení“ mého bádání o filosofii fyziky mne v tom roce 1993 dovedlo k (netušenému, spontánnímu) pochopení zcela základního významu čehosi jako „životního světa, rozumění životnímu každodennímu světu“ pro tu dříve mnou nejvýše stavěnou vědu, fyziku! – A právě Jan Sokol mi ve své uvedené knize podal pro mne skvělé příklady a poučení ... o přechodu z našeho každodenního světa do světa myšlení a vědy; i pro cestu zase „zpět“. To on mi ukázal konkrétní cestu, kterou jsem v té době hledal a jen střípkovitě si sám formoval: propojení světa našich každodenních zkušeností se světy filosofie a světem vědy. Ta (zdánlivě prý snad jednoduchá?) knížka přesně „zapadla“ do toho, co jsem potřeboval – o co se opřít, když jsem chtěl sebe i své studující doprovázet od jejich zkušeností, od toho našeho zdánlivě všedního „světa“ (a „věcí světa“) do nahlédnutí jeho (a jejich) nesamozřejmosti – a s tím do „světa“ filosofie, a třeba i vysoké; a vědy, třeba i snad vysoké... Provázet studenty do propojení a příbuznosti těch vědění... i do vědomí „jednoho světa“. Na základě věcí, kterým jsme „se naučili rozumět doma v kuchyni“ (řečeno Janovým slovem), „v dětském pokoji“, a pak také samozřejmě v těch dalších stále širších a zároveň známých i hluboce tajemných světech, v nichž každý den, každodenně žijeme a jejichž aspekty *Malá filosofie člověka* hravě nastřeluje.

Takže to je asi také to, co jsem se od něj asi nejvíce učil (či „nejvíce učil asi právě od něj“): jak jde nacházet spojení každodenního myšlení a zkušenosti s těmi „abstraktními katedrálami“, se kterými se setkáváme (jsem se setkával) dříve při studiu jednak fyziky, jednak akademické filosofie... Díky mu za to podání tisíce příkladů, přechodů, myšlenek, vizí! Za tu vizi celkovou...

Nemluvím tu o lidských vlastnostech Jana Sokola, o jeho dalších rolích, nejen pro mne osobních a osobnostních. O jeho laskavosti, moudrosti, lidskosti, vzdělanosti, pracovitosti. To možná jindy. Vždyť také: jiní a jiné jej znají a dokáží to říci lépe. Vděčím mu však opravdu za mnohé, ač jsem nebyl jeho častým „společníkem“. Pro mne byl můj „velký“ učitel a já, spíše v povzdálí, „se“ vždy věděl být jen „soukromým“ a dost nehodným žákem. A tak trochu i „drzým“, když jsem se jej jen občas na něco zeptal – ale jinak z něj vskutku „těžil“ (a těžím) **den co den**.

Jako „to první“ s ním mi ... stále zůstává vědomí: „...on pro mne JE stále živý - a (jistě nejen) já se od něj učím stále!“! Nechci se rouhat, resp. omlouvám se všem, pro něž se tím rouhám; ale nemohu neřici – musím říci - že pro mne byl a je – před ní i od té první zprávy před rokem a stále... „**rovnouavěčněvzkříšený**“.

Jaromír Murgaš
21. 2. 2022